

Синергія, сформована завдяки застосуванню цих міжнародних документів, виявляється у створенні потужної дослідницької екосистеми, де PhD-підготовка набуває ознак партнерської, відкритої та інноваційної моделі. Докторант стає активним учасником глобальної наукової спільноти, здатним працювати в умовах інтелектуальної різноманітності, здійснювати науковий пошук у співпраці з міжнародними колегами й продукувати знання, що відповідають високим стандартам академічності. Інтернаціоналізація формує практики, які забезпечують розвиток дослідницької незалежності, етичної відповідальності, цифрової компетентності та здатності до міжкультурного наукового діалогу. В українських умовах таке зближення з європейськими практиками набуває особливої значущості у зв'язку з воєнним станом і повоєнним відновленням, коли наука виступає механізмом зміцнення стійкості, модернізації освітньої системи та формування кадрового потенціалу, здатного забезпечити інноваційний розвиток країни. Інтернаціоналізація стає ресурсом академічної стабільності, підтримки молодих науковців, збереження наукових шкіл та інтеграції України у світовий дослідницький простір як рівноправного партнера.

Олена Пищик

СТАНОВЛЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРИ

Сучасна професійна освіта переживає етап масштабної цифровізації, що кардинально трансформує традиційні освітні практики. Впровадження дистанційних і змішаних моделей навчання, використання платформ синхронної та асинхронної комунікації, зростання обсягів інформаційних потоків створюють принципово нові умови для підготовки майбутніх фахівців. Водночас цифрове середовище висуває підвищені вимоги до емоційної сфери здобувачів освіти: відсутність безпосереднього контакту, фрагментарність уваги, медіа-перенасичення зумовлюють потребу в розвитку здатності усвідомлювати, розуміти й регулювати власні емоції, а також адекватно реагувати на емоційні прояви інших учасників освітнього процесу.

Здобувачі професійної освіти часто характеризуються підвищеною емоційною чутливістю, інтенсивністю переживань і прагненням до високих результатів. У цифровому форматі навчання ці особливості можуть як сприяти академічній успішності, так і створювати додаткові психологічні навантаження. Тому розвиток емоційної компетентності стає важливою умовою професійного становлення здобувачів освіти.

Проблема емоційної компетентності в освітньому контексті активно досліджується українськими та зарубіжними науковцями впродовж останніх десятиліть. Питання ролі емоційного інтелекту у професійній діяльності керівників закладів освіти розглянуто у працях Ю. Бреус, яка обґрунтовує його значення для ефективної комунікації та професійного саморозвитку фахівців [1]. Аспекти розвитку емоційної компетентності майбутніх учителів висвітлено у дослідженні Т. Скорик та А. Міньонк, де емоційний інтелект визначено як чинник професійної успішності [3].

Структура цифрових компетентностей і принципи організації цифрового освітнього середовища розкриті у методичних рекомендаціях С. Доценко, В. Лебедевої та В. Москаленко [2]. Цифровий контекст становлення емоційної компетентності обґрунтовано у роботах О. Спірина, який визначає сутність цифрової освіти як середовища особистісного розвитку здобувачів [4], а також у праці О. Спірина, Л. Петренко, О. Базелюк і А. Каленського, де розкрито можливості дистанційного професійного навчання для формування нових компетентностей [5]. С. Толочко аналізує трансформаційні процеси в українській професійній освіті, акцентуючи увагу на впливі цифрових технологій на підготовку майбутніх фахівців [6].

Отже, сучасні дослідження [1-7] дозволяють розглядати становлення емоційної компетентності здобувачів професійної освіти як багатовимірний процес, що поєднує психологічні, педагогічні та цифрові чинники. Тому актуальним є завдання пошуку цілісної педагогічної моделі, яка забезпечить розвиток емоційної компетентності у цифровому середовищі.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та запропонувати педагогічну систему становлення емоційної компетентності здобувачів професійної освіти у цифровому просторі, уточнивши ключові поняття, проаналізувавши вплив цифрового середовища, а також представивши модель «SEED» і умови її впровадження.

У науковому дискурсі розрізняють поняття «емоційний інтелект» і «емоційна компетентність». Емоційний інтелект визначають як потенційну здатність особистості оперувати емоційною інформацією, тоді як емоційна компетентність описує практично реалізовані знання, уміння та поведінкові стратегії, що виявляються у комунікативній взаємодії [1; 7].

Для здобувачів професійної освіти емоційна компетентність набуває особливого значення, адже вона безпосередньо впливає на ефективність освітньої діяльності, якість командної взаємодії, здатність до самоорганізації та майбутню професійну успішність. У контексті професійної підготовки емоційна компетентність розглядається як інтегрована здатність, що включає:

- усвідомлення власних емоційних станів та їхнього впливу на освітню й професійну діяльність;
- регуляцію інтенсивності та способів вираження емоцій відповідно до ситуації;
- розуміння емоцій інших учасників освітнього процесу (емпатія);
- застосування соціально-комунікативних стратегій для продуктивної взаємодії в навчанні та майбутній професійній діяльності.

Цифровізація професійної освіти створює якісно нові умови для розвитку емоційної компетентності. З одного боку, вона посилює емоційні навантаження: інформаційне перенасичення, асинхронність взаємодії, скорочення невербальних підказок, публічність комунікації створюють додаткові стресові фактори [5, с. 45]. Ці аспекти взаємодіють взаємопов'язано, створюючи як ризики, так і ресурси розвитку. З іншого боку, цифрове середовище відкриває унікальні можливості: персоналізацію навчальних маршрутів, використання інструментів рефлексії (емоційні щоденники, опитувальники в системі управління навчанням (LMS), аналітику освітніх даних, гнучкі формати зворотного зв'язку [6, с. 115].

Для здобувачів професійної освіти ці виклики можуть бути особливо відчутними, адже високі очікування до себе, прагнення до досконалості й емоційна напруга часто супроводжують процес професійного становлення. Водночас високий рівень когнітивних здібностей створює сприятливі умови для усвідомленого опанування стратегіями емоційної регуляції та розвитку емпатії. У відповідь на ці виклики розроблено модель педагогічної підтримки емоційного розвитку здобувачів

Запропонована модель «SEED» (*Self-awareness – Emotion regulation – Empathy – Dialogue*) являє собою комплексний підхід до формування емоційної компетентності здобувачів професійної освіти в цифровому просторі. Модель включає чотири взаємопов'язані компоненти, кожен з яких забезпечує розвиток певного аспекту емоційної компетентності.

Self-awareness (самоусвідомлення) – перший компонент моделі, спрямований на розвиток здатності здобувачів усвідомлювати власні емоційні стани, їхні причини та вплив на навчальну діяльність. У цифровому середовищі цей компонент реалізується через сучасні інструменти емоційної рефлексії, зокрема емоційні «check-in/check-out», цифрові щоденники в LMS та короткі самооцінювальні опитування. Важливо, щоб здобувачі професійної освіти вчилися розпізнавати, як конкретні навчальні ситуації впливають на їхній емоційний стан і продуктивність діяльності.

Emotion regulation (саморегуляція) – другий компонент, що забезпечує формування умінь керувати інтенсивністю та способами вираження емоцій. У професійній освіті саморегуляція особливо важлива під час виконання складних професійних завдань, проєктів, підготовки до іспитів, презентацій робіт. Компонент реалізується через використання цифрових інструментів саморегуляції та самоорганізації, що забезпечують підтримання психологічного балансу під час навчання. Це узгоджується з принципами цифрової освіти, визначеними О. Спіріним [4, с.1096], які передбачають розвиток культури відповідального використання цифрових ресурсів, раціонального планування часу та збереження особистісного добробуту здобувачів освіти. Важливим є навчання здобувачів використовувати різноманітні стратегії регуляції залежно від ситуації та індивідуальних особливостей.

Empathy (емпатія) – третій компонент, спрямований на розвиток здатності розуміти емоційні стани інших учасників освітнього процесу та адекватно на них реагувати. У контексті професійної освіти емпатія є критично важливою для командної роботи, яка складає значну частину освітнього процесу [5, с. 40]. У цифровому середовищі емпатія формується через: техніки активного слухання в синхронній взаємодії (відеоконференції), практики перефразування та уточнення в текстовій комунікації, надання «теплих» (підтримуючих) та «холодних» (конструктивно-критичних) відгуків на роботи колег, виконання емпатійних ролей у групових проєктах (наприклад, ролі підтримуючого фасилітатора).

Dialogue (діалог і соціальні навички) – четвертий компонент, що інтегрує попередні три у практиці ефективної комунікації. Він передбачає розвиток цифрового етикету, уміння конструктивно взаємодіяти та брати участь у професійних спільнотах практики, що є важливою складовою цифрової культури сучасної професійної освіти. Для майбутніх фахівців важливо не лише володіти технічними компетенціями, а й уміти ефективно взаємодіяти в цифровому просторі,

адже більшість сучасних професій передбачає дистанційну комунікацію та віртуальну співпрацю.

Ефективність моделі «SEED» забезпечується системним впровадженням на трьох рівнях освітнього процесу у закладі професійної освіти.

Рівень навчальної дисципліни передбачає створення цілісної комунікаційної екосистеми освітнього модуля. На цьому етапі формується «комунікаційна карта» дисципліни, у якій визначаються основні канали взаємодії (форум, чат, електронна пошта, відеоконференції) та їхнє призначення, встановлюються часові рамки реагування педагогічного працівника на запити здобувачів освіти, формати й критерії надання зворотного зв'язку, а також процедури звернення по допомогу [5, с. 80]. Необхідним складником є «кодекс цифрової етики» навчальної дисципліни, що регламентує правила онлайн-взаємодії, норми конструктивної критики й алгоритми вирішення конфліктних ситуацій. Усі зазначені документи мають бути відкрито розміщені на платформі освітнього модуля з першого дня навчання.

Рівень заняття – це простір безпосередньої реалізації моделі «SEED» у навчальній взаємодії. Структура типового онлайн-заняття охоплює: емоційний «check-in» на початку (коротке опитування про емоційний стан і готовність до роботи), фрагменти саморегуляції впродовж заняття (5-хвилинна практика уважності, дихальна вправа) та підсумковий «check-out» (рефлексія щодо емоційного досвіду заняття, визначення труднощів і досягнень) [5, с. 81-83]. Такі мікроінтервенції займають мінімум часу, проте системно формують навички емоційної саморегуляції.

Рівень команди реалізується в групових проектах та колабораціях, що є невід'ємною частиною професійної освіти. На цьому рівні використовуються: розподіл ролей з урахуванням емоційних функцій (фасилітатор підтримує групову динаміку, медіатор допомагає вирішувати конфлікти, хронометрист стежить за розподілом часу), регулярні стендапи з емоційним блоком (короткі зустрічі, де кожен ділиться не лише прогресом роботи, а й емоційним станом), ретроспективи після завершення етапів проекту з обговоренням не лише результатів, а й групової взаємодії [7].

Ефективність моделі значною мірою залежить від підготовки викладачів. Педагоги мають володіти не лише технічними навичками роботи з цифровими платформами, а й розуміти психологічні особливості емоційної сфери здобувачів, уміти модерувати онлайн-дискусії з урахуванням емоційного компоненту, надавати підтримувальний емоційно зворотний зв'язок [2, с. 35].

Оцінювання емоційної компетентності здобувачів професійної освіти здійснюється за спеціально розробленою рубрикою, що включає чотири критерії відповідно до компонентів моделі: самоусвідомлення, саморегуляція, емпатія, діалог. Кожен критерій описується за трьома рівнями: початковий (розвивається), середній (сформований), високий (експертний).

Джерелами даних для оцінювання виступають результати мікроопитувань у LMS, записи в цифрових журналах емоцій, протоколи командних стендапів і ретроспектив, аналітика активності та взаємооцінювання здобувачів освіти. Такий підхід базується на принципах багатоканального оцінювання емоційних здібностей, сформульованих Дж. Маєром, П. Саловей і Д. Карузо [7, с. 212].

Важливо підкреслити, що оцінювання емоційної компетентності має бути не каральним, а розвивальним інструментом. Його мета – не виставлення оцінок, а

надання здобувачам зворотного зв'язку про їхній прогрес та зони розвитку. Дані про емоційний стан студентів мають використовуватися конфіденційно та етично, із дотриманням принципів захисту персональної інформації.

Системне застосування моделі «SEED» сприяє не лише розвитку емоційної компетентності як такої, а й опосередковано впливає на академічну успішність, мотивацію до навчання, задоволеність освітнім процесом. Здобувачі краще справляються зі стресом під час складних професійних завдань, ефективніше працюють над довготривалими проектами, демонструють вищу готовність до професійної діяльності, що вимагає командної взаємодії та емоційної стійкості.

Висновки. Становлення емоційної компетентності здобувачів професійної освіти у цифровому просторі є динамічним процесом, що потребує системного підходу й педагогічного супроводу. Модель «SEED» пропонує практичний інструмент розвитку ключових емоційних умінь – самоусвідомлення, саморегуляції, емпатії та діалогу – у цифровому середовищі. Вона поєднує психологічні, комунікаційні та технологічні аспекти взаємодії, сприяючи розвитку рефлексії, емоційної стійкості й конструктивного спілкування. Реалізація моделі на рівнях дисципліни, заняття та команди забезпечує системність і послідовність педагогічного впливу. Її ефективність залежить від прозорості правил взаємодії, регулярності мікроінтервенцій, підготовки викладачів і дотримання етичних норм використання цифрових даних.

Перспективним напрямом подальших досліджень є адаптація моделі до специфіки різних спеціальностей професійної освіти, а також інтеграція її в систему підготовки педагогічних кадрів.

Список використаних джерел

1. Бреус Ю.В. Роль емоційного інтелекту в професійній діяльності керівника закладу середньої освіти: навч. посіб. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети»», 2016. 36 с.
2. Доценко С.О., Лебедева В.В., Москаленко В.В. Цифрова освіта: метод. рек. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2022. 52 с.
3. Скорик Т.В., Міньонок А.О. Емоційний інтелект як основа професійної успішності майбутнього вчителя початкових класів. *Молодий вчений*. 2023. № 12 (92). С. 131-138.
4. Спірін О.М. Цифрова освіта. *Енциклопедія освіти*. НАПН України. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. С. 1096.
5. Спірін О.М., Петренко Л.М., Базелюк О.В., Каленський А.А. Технології дистанційного професійного навчання: метод. посіб. Житомир: Полісся, 2018. 160 с.
6. Толочко С. Digital transformation of professional education in Ukraine. *Education: Modern Discourses*. 2022. Vol. 5. P. 114-125.
7. Mayer J.D., Salovey P., Caruso D.R. Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. *Psychological Inquiry*. 2004. Vol. 15. № 3. P.197-215. URL : https://doi.org/10.1207/s15327965pli1503_02 (дата звернення: 29.10.2025).